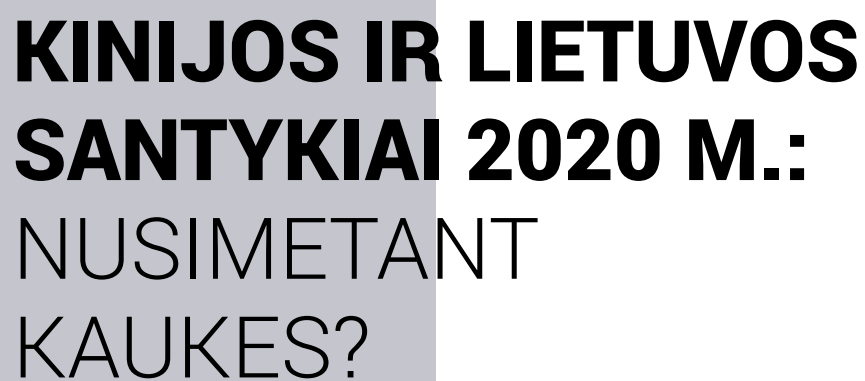

The logo for EESC (Rytų Europos studijų centras) features the letters 'EESC' in a bold, dark red, sans-serif font. The 'E' is stylized with a white cross-like shape inside it.

Rytų Europos studijų centras

The author's name, 'KONSTANTINAS ANDRIJAUSKAS', is written in a bold, dark red, sans-serif font.The title 'KINIJOS IR LIETUVOS SANTYKIAI 2020 M.: NUSIMETANT KAUKES?' is displayed in a large, bold, black, sans-serif font, centered on the page.

RYTŲ EUROPOS STUDIJŲ CENTRAS

VU TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR
POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

Vilnius
2021 m. sausis

© VU IIRPS nuotrauka

Konstantinas Andrijauskas yra socialinių (politikos) mokslų daktaras (2014 m.), Vilniaus universiteto Azijos studijų ir tarptautinės politikos docentas (2016 m.). Įgyvendino mokslines stažuotes Kinijos Fudanio (Šanchajus, 2011 m.) ir Džedziango (Hangdžou, 2013 m.) universitetuose bei JAV Columbia universitete (Niujorkas, 2017 m., Fulbright tyrėjo stipendija). Paskelbė virš tuzino akademių publikacijų keliomis kalbomis, tarp jų vieną monografiją lietuvių k. – „Kinijos, Indijos ir Rusijos susidūrimas Eurazijos civilizacinėse erdvėse“ (2016 m.). Rytų Europos studijų centre nuo 2019 metų vysto Kinijos tyrimų programą.

Ižanga

2020 m. pabaigoje galima konstatuoti, kad palyginti su ankstesniais metais dėl akivaizdžių ir gana niūrių priežasčių Kinijos Liaudies Respublikos (KLR) vaidmens pasaulyje, kartu ir Lietuvoje, klausimas pasidarė dar aktualesnis. 2020 m. vasario viduryje išleistoje šio darbo autoriaus įžanginėje analitinėje studijoje anglų kalba apie augančią Kinijos įtaką Lietuvoje ypač daug dėmesio skirta beprecedenčiam santykių su Pekinu suprastėjimui 2019 m.,¹ o tuo metu tik pradėjusi kilti pasaulinė sveikatos krizė buvo nenagrinėta sąmoningai. Todėl dabartinė publikacija yra tam tikra prasme nulemta pirmosios ir turėtų būti suvokiama kaip jos, tikėkimės, nuosekli tęsa su šiokiais tokiais neišvengiamais persidengimais.

2020 m. sausio 30 d. Pasaulio sveikatos organizacija (PSO) pavėluotai paskelbė COVID-19 protrūkį „tarptautinio masto ypatingą visuomenės sveikatos padėtimi“, kai Kinų naujųjų metų atostogos, per kurias kinai keliauja itin daug, jau buvo sukūrusios prielaidas sparčiai užkrato plėtrai likusiame pasaulyje. Sunku įsivaizduoti simboliškai dar nepalankesnę kinų zodiako Žiurkės metų pradžią, turint omenyje tiek greitą viruso sklaidą KLR viduje bei už jos ribų, tiek ir plačiai paplitusį šio graužiko tapatinimą su epidemijomis, tarp jų ir daugiausia gyvybių rašytinėje žmonijos istorijoje nusinešusiu didžiuliu maro protrūkiu – vad. „Juodąja mirtimi“ XIV amžiuje. PSO galiausiai paskelbė plintantį užkratą pandemija kovo 11 d. – būtent tą dieną, kai Lietuva šventė trisdešimtąjį savo nepriklausomybės nuo Sovietų Sąjungos jubiliejų. Iki to laiko virusas jau buvo įsiskverbęs į šalį ir sukėlė pirmąją ligos bangą.

Kaip šiame darbe aiškinama toliau, Žiurkės metai Kinijos ir Lietuvos santykiams tapo beveik tokiu pat išbandymu kaip ir prieš tai buvę kalendoriniai Kiaulės metai. Taigi, analitinėje studijoje siekiama objektyviai atnaujinti anksčiau atliktą Kinijos įtakos mūsų šalyje vertinimą ir bendrai apibūdinti dvišalių santykių būklę 2020 m. pabaigoje. Remiantis atvirais, viešai prieinamais pirminiais ir antriniais šaltiniais lietuvių ir anglų kalbomis, pirmiausia aprašomos dvi pagrindinės su Kinija susijusios tendencijos, kurios Lietuvoje tęsėsi nuo 2019 m. – t. y. tolesnis šios Azijos milžinės „saugumizavimas“ ir, kaip šalutinis to rezultatas, mūsų šalyje suintensyvėjęs žmogaus

teisių jos atžvilgiu naratyvas. Tuomet pateikiamas trumpas abiejų valstybių ekonominių santykių prieš pat 2020 m. sveikatos krizę vertinimas, atskirai aptariant itin svarbų ir daug pasakantį 5G klausimą. Toliau nagrinėjamas pačios pandemijos veiksnys ir su ja susijusi išdava – beprecedentis Tivano klausimo iškilimas Lietuvoje. Prieš pereinant prie išvadų, glaustai pristatomas gana netikėtas kinų įžengimas į Lietuvos sporto sferą.

Kaip įprasta tokiais atvejais, privalu pabrėžti, jog šioje studijoje išreikštas požiūris atspindi tik autoriaus nuomonę, o ne įstaigų, kuriose jis dirba ar su kuriomis bendradarbiauja, ir yra pagrįstas viešai prieinamais oficialiais dokumentais, statistiniais duomenimis, akademiniais ir ekspertiniais leidiniais, naujienų pranešimais ir tiriamosios žurnalistikos darbais. Kur tik įmanoma, pateikiami šaltiniai lietuvių kalba. Suprantama, autorius prisiima atsakomybę už bet kokias klaidas ar praleidimus.

1. 2019 m. aidai: tolesnio Kinijos „saugumizavimo“ link?

Po plataus atgarsio sulaukusio Lietuvos žvalgybos institucijų paviėšinto 2019 m. grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimo², kuriame Kinijos vykdoma šnipinėjimo veikla pirmą kartą įvardyta kaip kelianti grėsmę šalies nacionaliniam saugumui, negausus vietinių Kiniją tyrinėjančių mokslininkų būrys nekantriai laukė 2020 m. leidimo. Šis dokumentas, kurį vasario pradžioje išleido Valstybės saugumo departamentas ir Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos,

ypač išskyrė „tęstinę kenkėjišką Kinijos kibernetinių pajėgumų veiklą“ vykdant įsilaužimus ir šnipinėjimą, kurie buvo pastebėti Lietuvos kibernetinėje erdvėje. Ypač įdomus buvo kaltinimas, jog, siekdama užmegzti kontaktus su pasirinktais taikiniai Lietuvoje ankstyvojoje verbavimo operacijų stadijoje, Kinijos žvalgyba naudoja fiktyvias paskyras „LinkedIn“ platformoje³ – vienintelėje iš didžiųjų vakarietiškos kilmės socialinių tinklų operatorių, kuriai oficialiai leidžiama veikti KLR.

Lyg patvirtindamas tokius kaltinimus, 2020 m. rugsėjį įvykęs didelis duomenų nutekėjimas iš Kinijos Šendženio didmiestyje įsikūrusios atvirųjų šaltinių analizės bendrovės „Zhenhua Data Information Technology“, turinčios ryšių su kariuomene ir žvalgybos tarnybomis⁴, atskleidė, kad ši įmonė kelerius metus rinko asmeninę informaciją apie ne mažiau kaip penkis šimtus Lietuvos politikų, diplomatų, žurnalistų, verslininkų ir kitų žinomų asmenų⁵. Todėl nestebina, kad Lietuvos karinėje bei žvalgybos bendruomenėje ir toliau vyko požiūrio į Kiniją virsmas, kurį įtakingai vad. Kopenhagos tarptautinių santykių tyrimų mokyklai priklausantys mokslininkai vadina „saugumizavimu“ (angl. *securitization*), t. y. ypatingu tam tikros temos politizavimu taip ją paverčiant nacionalinio saugumo klausimu⁶.

Nors ir ne taip akivaizdžiai, ši tendencija vis labiau įsigali ir tarp politinio elito atstovų. Pastaruoju metu vienas ryškiausių to pavyzdžių buvo 2020 m. birželio pradžioje paskelbtas straipsnis, kurį įkvėpė Pekino neseniai priimtas sprendimas taikyti Nacionalinio saugumo įstatymą Honkonge, tačiau šiuo viešu atsišaukimu buvo iš esmės bendrai pasmerkta suagresyvojusi Kinijos vidaus ir užsienio politika bei išreikštas

raginimas Lietuvai priimti ryžtingą pasirinkimą: eiti išvien su liberalios demokratijos sąjungininkais ar su „*orwellišku*, totalitariniu ir grobuonišku Kinijos komunistiniu režimu“⁷. Pažymėtina, kad šio straipsnio autoriai – Mantas Adomėnas ir Gabrielius Landsbergis – yra du žymūs Tėvynės Sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų, tuomet dar opozicinės ir vienos didžiausių šalies partijų, nariai. Kaip žinia, pastarasis politikas yra partijos lyderis, 2020 m. pabaigoje tapęs Lietuvos užsienio reikalų ministru ir pasikvietęs pirmąjį savo pavaduotoju šiame svarbiame poste.

Nepaisant kitas politines temas logiškai užgožusio pandemijos veiksnio (žr. toliau), per visus 2020 m. Kinijos ir Lietuvos santykiai neapsiėjo be trinties ir kontroversijų. Pabrėžtina, kad Lietuvos valstybės vadovas Gitanas Nausėda pavasarį išvengė sudėtingo sprendimo – dalyvauti ar ne pirmajame prezidentiniame prieštarai vertinamos Kinijos bei Vidurio ir Rytų Europos bendradarbiavimo iniciatyvos „17+1“ viršūnių susitikime Pekine, kadangi dėl sveikatos krizės šis renginys buvo atidėtas. Nors gegužės pradžioje tuometinė Lietuvos pasiuntinė Pekine kartu su kitais ES ambasadoriais Kinijoje pasirašė kontroversišką bendrą laišką, raginantį „atšildyti“ santykius⁸, darėsi vis panašiau, jog abi šalys tolsta viena nuo kitos priešingomis kryptimis. Per visus 2020 m. Kinijos ambasada Vilniuje kone reguliariai reiškė iškalbingas reakcijas į vietines politines iniciatyvas, kurios jai kėlė nerimą. Vis dėlto Lietuva nuosekliai tęsė savo ligitolinę politiką prisijungdama prie 38 kitų šalių, spalio pradžioje Jungtinėse Tautose pasmerkusių Kiniją dėl jos piktnaudžiavimų Sindziange, Tibete ir Honkonge⁹.

2. Kinijos–Lietuvos ekonominiai santykiai prieš pat pandemiją ir jos metu

Nepaisant įvairių diplomatinių nesutarimų per visus 2019 m., tarp abiejų nagrinėjamų šalių besiplėtojantys ekonominiai santykiai atrodė gana įkvepiantys. Paskutiniiais ikipandeminiais metais bendra Kinijos ir Lietuvos prekyba išaugo beveik 16 % ir pasiekė 1,2 mlrd. Eur. Lietuvos eksportas į Kiniją augo greičiau nei importas iš jos, todėl milžiniškas prekybos deficitas (277 mln. Eur eksporto ir 929 mln. Eur importo), jau seniai tapęs svarbiu šių šalių ekonominių santykių bruožu, truputį sumažėjo (palyginti su 189 mln. Eur ir 855 mln. Eur 2018 m.). Dėl to Kinija šiek tiek pakilo svarbiausių Lietuvos prekybos partnerių sąrašė vertinant bendrą prekybą (į 17-ą vietą), importą (į 10-ą vietą) ir eksportą (į 20-ą vietą) iš ankstesniais metais buvusių atitinkamai 19-os, 12-os ir 25-os pozicijų¹⁰.

Tuo pat metu, nepaisant pakilios abiejų pusių politikos formuotojų retorikos, Kinijos, kaip tiesioginių užsienio investicijų šaltinio, reikšmė Lietuvoje iš tikrųjų sumažėjo – Azijos milžinė nukrito į stebėtinai kuklią 40-ą vietą iš 2018 m. užimtos 37-osios. Pabrėžtina, kad Lietuvos investicijos Kinijoje 2019 m. buvo keturis kartus didesnės (35,5 mln. Eur palyginti su 8,32 mln. Eur atvirkščia kryptimi) – Kinija užėmė 12-ą vietą Lietuvos užsienio investicijų kryptių sąrašė. Iš pirmo žvilgsnio optimizmo įkvėpė 2019 m. fiksuotas turistų iš Kinijos skaičiaus augimas 9,5 % iki 21 135, o tai leido jai pakilti į 20-ą vietą tarp Lietuvos pagrindinių atvykstamojo turizmo rinkų¹¹. Deja,

kai kurie kinų lankytojai sukėlė šokiruojantį incidentą, kai Kryžių kalne buvo sudarkyti ir išmesti keli Honkongo protestų palaikymo kryžiai¹².

2019 m. viduryje Vilniuje netikėtai apsilankė pats Jackas Ma, vienas turtingiausių pasaulyje žmonių, laikomas savotišku Kinijos verslo ambasadoriumi¹³, tačiau šis vizitas tikriausiai nenusvėrė žalos Kinijos įvaizdžiui, kurią kiek vėliau padarė minėti jo tautiečiai. Nors visai logiški lietuvių lūkesčiai sulaukti didelių investicijų, kurias būtų galima sieti su „Alibaba Group“ įkūrėjo parodytu susidomėjimu, kol kas neišsipildė, vėliau kilusi pandemija išryškino augantį abiejų šalių ekonominį bendradarbiavimą politinėse diskusijose ilgai ignoruotoje elektroninės prekybos srityje.

Lietuvos atkakliai demonstruojamas atsargumas dėl galimų Kinijos investicijų į jos transporto infrastruktūrą, ypač Klaipėdos jūrų uostą ir geležinkelius, neužkirto kelio šioms šalims kitais būdais išnaudoti plačiai pripažintų lyginamųjų lietuviškosios logistikos privalumų. Nuoseklus Lietuvos kaip Europos viduryje esančio tranzitinio centro pristatymas pasirodė pakankamai sėkmingas, kad užtikrintų stabilų iš Kinijos parvykstančių pašto siuntų kiekio augimą per praeitą dešimtmetį. Iki prasidedant pandemijai, šis srautas beveik pasiekė įspūdingus du trečdalius visų iš užsienio gaunamų siuntų, kurias administravo valstybės valdomas Lietuvos paštas¹⁴.

Abiem šalims pasirašius susitarimo memorandumus dėl bendro vad. „Juostos ir kelio“ iniciatyvos plėtojimo ir dėl bendradarbiavimo stiprinimo pašto srityje (atitinkamai 2017 m. ir 2018 m.), 2020 m. balandžio viduryje, pačiame pirmosios koronaviruso

bangos Lietuvoje įkarštyje, iš Čongčingo megapolio į Vilnių atvyko pirmasis Europai skirtas tik pašto siuntas gabenęs kiniškas traukinys. Iš 42 konteinerių, kurie keliavo daugiau nei 10 000 km sausuma, Lietuvos klientams buvo skirti tik du, o likusieji turėjo vykti į kitas Europos šalis ir taip prisidėti prie Vilniaus puoselėjamo tikslo tapti tokio tipo tranzito Kinijos logistiniais vartais į žemyną bei kartu pačiam pasipelnyti iš dalyvavimo didžiojoje dalyje šio proceso¹⁵. Tačiau Seimo vėliau priimtas sprendimas panaikinti mokestinę išimtį nedidelės vertės siuntiniams iš ne ES šalių¹⁶ turėtų prislopinti spartų Kinijos elektroninės prekybos platformų, ypač „AliExpress“, augimą gana neblogai skaitmenizuotoje Lietuvos rinkoje. Tokį politinį sprendimą visos ES mastu ketina priimti ir Briuselis. Manoma, kad tai dar labiau pakenks vargais negalais Lietuvos iškovotoms pozicijoms šiame vis didėjančios svarbos sektoriuje.

Lietuvos prisistatymas Kinijos vartais į Europą neapsiribojo vien tradicine logistika. Iš tiesų minėtą Jacko Ma apsilankymą Vilniuje taip pat būtų galima paaiškinti domėjimusi kita greitai augančia vietine verslo šaka – finansinėmis technologijomis (*fintech*). Iš esmės dėl aiškių tokio pobūdžio ambicijų, kurias 2018 m. išreiškė svarbūs Lietuvos atstovai, tarp jų ir tuometinis finansų ministras Vilius Šapoka¹⁷ bei Prezidentė Dalia Grybauskaitė¹⁸, šalyje įsikūrė apie dešimtį kinų kilmės finansinių technologijų įmonių, o 2020 m. pasauliniame *Fintech* indekse Lietuva užėmė aukštą 4-ą vietą¹⁹. Vis dėlto, nepaisant ankstesnio lietuvių pažado įkurti finansinių technologijų koordinavimo centrą vis labiau prieštaringai vertinamai „17+1“ iniciatyvai, 2019 m. lapkritį Vilniuje vykusiame šio formato aukšto lygio *fintech*

forume viso labo buvo įsteigtas atitinkamas „koordinatorių tinklas“²⁰. Toks nedviprasmiškas reikšmės sumenkinimas atspindėjo bendrą tų metų Kinijos ir Lietuvos tarpusavio santykių nuosmukio tendenciją ir tikriausiai pademonstravo didėjančią dėmesį Lietuvos žvalgybos tarnybų anksčiau skelbtiems perspėjimams dėl bendradarbiavimo su „priešiškomis valstybėmis“ šiame jautriame sektoriuje²¹.

3. 5G klausimo sprendimas ne kinų naudai?

Penktosios kartos (5G) ryšio technologija neseniai tapo itin iliustratyviu klausimu Pekino santykiuose su kitomis šalimis. Panašiai kaip ir *fintech* atveju, ši tema Lietuvoje patyrė saugumizavimo poveikį su tam tikrais savitais ypatumais. Nors Kinija ar jos bendrovės šiame kontekste nebuvo aiškiai įvardytos, 2020 m. grėsmių nacionaliniam saugumui vertinime nurodyta, jog „[n]auju rizikos veiksmu gali tapti 5G technologijų vystymas, jei neskiriamas reikiamas dėmesys informacinių technologijų paslaugų ar produktų tiekėjo patikimumui“²². Lietuvos krašto apsaugos ministerija anksčiau buvo nurodžiusi, kad Kinijos technologijos nebus naudojamos kariniu požiūriu jautriose sistemose²³. Pabrėžtina, kad tam tikra prasme šio klausimo saugumizavimas buvo neišvengiamas dėl vieno svarbaus su Kinijos veiksmu net nesusijusio iššūkio – dėl spektro trukdžių kilusio ginčo su Rusija, kurios Kaliningrado srityje esančios karinių radarų ir palydovinio ryšio stotys sukuria skaitmeninių „dažnių okupacijos zoną“, dengiančią daugiau nei trečdalį Lietuvos teritorijos²⁴. Todėl nereikėtų stebėtis, kad galimas Kini-

jos vaidmuo plėtojant 5G ryšį taip pat susilaukė ypatingo dėmesio.

Pastaroji dilema buvo iš esmės išspręsta, kai 2020 m. rugsėjo viduryje Lietuva paskutinė iš Baltijos šalių pasirašė su JAV susitarimo memorandumą dėl 5G saugumo²⁵. Vėl tiesiogiai neminint Kinijos, šiame dokumente pabrėžiama „patikimų tinklo techninės ir programinės įrangos tiekėjų skatinimo dalyvauti 5G rinkose svarba“. Anot pasirašiusių šalių, „griežtas tiekėjų vertinimas turėtų būti atliekamas atsižvelgiant į teisės viršenybę, saugumo aplinką, etinę tiekėjo praktiką ir jo atitiktį saugiams standartams ir gerajai verslo sektoriaus praktikai“. Tikriausiai daugiausia pasako tai, kad tokio vertinimo atveju būtų atsižvelgiama, „ar tinklo techninės ir programinės įrangos tiekėjus be nepriklausomos teisminės priežiūros kontroliuoja užsienio vyriausybė“, taip pat ar jie yra finansuojami ir valdomi skaidriai, ar skatina inovacijas, leidžia pasiekti efektyvumo, vadovaujasi sąžiningos konkurencijos principais ir gerbia intelektualinės nuosavybės teises.

Atsižvelgiant į tai, kad Kinijos bendrovės, ypač „Huawei“, jau buvo beįsitvirtinančios šiame kylančiame sektoriuje Lietuvoje, memorandume buvo pabrėžta, jog „šalims ypač svarbu pereiti nuo nepatikimų techninės ir programinės įrangos tiekėjų savo tinkluose prie patikimų vykdant reguliarius priemonių keitimus tarnavimo ciklo pabaigoje“. Neilgai trukus pasimatė praktiniai šio dokumento rezultatai. Praėjus mažiau nei dviem mėnesiams, didžiausia Lietuvoje telekomunikacijų ir informacinių technologijų bendrovė „Telia Lietuva“, kuri yra teisiškai pripažinta šalies nacionaliniam saugumui svarbia įmone²⁶, paskelbė pirminį 5G mobiliojo tinklo įrengimo etapą pagal ką tik pasirašytą partnerystės

sutartį su kita, dar garsesne švedų kilmės įmone – „Ericsson“. Bendrovės „Telia“ pranešimas spaudai atskleidė, kad per artimiausius kelerius metus ji po truputį atsisakys turimos „Huawei“ fizinės būsimos tinklo įrangos ir pakeis ją „Ericsson“ gaminiais²⁷.

4. Pandemijos veiksnys Kinijos ir Lietuvos santykiuose

Lietuva savo pirmąjį COVID-19 atvejį užregistravo vasario pabaigoje, o iki tol jau maždaug mėnesį šiuo klausimu vyko konsultaciniai susitikimai tarp Kinijos ambasadoriaus šalyje Zhifei Sheno ir aukšto rango valdžios atstovų, ypač iš Sveikatos apsaugos ministerijos²⁸. Per vieną tokį susitikimą buvo įkurta karštoji linija tarp ambasados ir Lietuvos užsienio reikalų ir Sveikatos apsaugos ministerijų išankstinio perspėjimo ir skubių aktualios informacijos mainų tikslais²⁹. Virusui pradėjus lėtai ir tyliai skverbtis į šalį, Lietuvos Vyriausybė pasiūlė nuo epidemijos kenčiančiam Kinijai suteikti 100 000 Eur, kurie būtų perduoti per Tarpautinę Raudonojo Kryžiaus ir Raudonojo Pasmėnulio draugijų federaciją³⁰.

Netrukus jau pačiai Lietuvai skubiai prireikė medicininių priemonių siekiant susitvarkyti su, kaip tuomet atrodė, eksponentiškai augančiu patvirtintų atvejų skaičiumi. Kovo 20 d. Sveikatos apsaugos ministerija atskleidė sudariusi sandorį dėl beveik dviejų milijonų respiratorių, šešių milijonų kaukių ir kitų asmeninės apsaugos priemonių pirkimo iš Kinijos³¹. Tą patį rytą į Lietuvą atvyko pirmasis kinų humanitarinis siuntinys, prie kurio labiausiai prisidėjo ne kas kitas, o prieštarinčiausiai vertinama šios šalies

technologijų bendrovė – „Huawei“. Pagalbos paketą sudarė 20 000 apsauginių kaukių ir 120 000 porų pirštinių – visa tai buvo supakuota į 240 dėžių, apklijuotų Kinijos ir Lietuvos draugystę šlovinančiais lipdukais, ir atsiųsta tuo metu, kai šaliai reikėjo visos tokios pagalbos, kokią tik buvo galima gauti. Pažymėtina, kad siuntinį nemokamai pristatė užsakomųjų skrydžių bendrovė „KlasJet“, kuri priklauso lietuvių kilmės „Avia Solutions Group“, nacionaliniu mastu gana kontroversiškai įmonei³², sparčiai plečiančiai veiklą Kinijoje³³. Įdomu ir tai, kad komentuodama šią istoriją KLR ambasada Vilniuje taip pat dėkojo Kinijos prekybos rūmams Lietuvoje³⁴. Be pačios ambasados, būtent ši tuomet tik ką įkurta organizacija rimčiausiai įsitraukė į liūdnai pagarsėjusį 2019 m. rugpjūčio 23 d. Vilniaus centre vykusį diplomatinį incidentą, kuris virto savotiška dvišalių santykių nuosmukio diagnoze³⁵.

„Huawei“ organizuotas humanitarinis siuntinys tapo svarbiausiu vad. Pekino „kaukių diplomatijos“ pavyzdžiu Lietuvoje, tačiau vėlesni bandymai komerciniu pagrindu įsigyti asmeninės apsaugos priemonių taip pat pasirodė kontroversiški. Anot tuometinio Lietuvos sveikatos apsaugos ministro Aurelijaus Verygos, kai kurių iki balandžio mėnesio iš Kinijos pristatytų respiratorių nebuvo įmanoma tinkamai užsidėti ir jų efektyvumas buvo tik „40–80 procentų“. Vis dėlto reikia paminėti, jog bėdos dėl kokybės automatiškai nesietinos su kokiais nors piktavališkais Kinijos partnerių ketinimais, kadangi jie sutiko pakeisti defektinę partiją nauja³⁶ ir taikyti griežtesnę viso savo medicininio eksporto kontrolę. Bet kokiu atveju, buvo sunku tikėtis išties sklandaus

tiekimu grandinių veikimo tuo metu, kai jos tapo itin apkrautos ir chaotiškos. Nepaisant dažnai neatskleistų kainų, netinkamos kokybės siuntinių ir susijusių dokumentų, kurie galėjo būti suklastoti, atrodo, jog ne mažiau kalti už Kinijos gamintojus buvo iš šios situacijos siekiantys pasipelninti Lietuvos importuotojai³⁷.

Vis dėlto siuntoms naudojama logistikos grandinė dar kartą sulaukė dėmesio, kai įtakingas Lietuvos užsienio ir saugumo politikos analitikas Marius Laurinavičius pastebėjo, kad transportavimo procese dalyvaujančios Rusijoje įsikūrusios oro linijos „Volga-Dnepr Airlines“ turi karines ištakas ir galimai stiprius ryšius su tos šalies žvalgybos aparatu³⁸. Verta pastebėti, kad ta pati užsakomųjų skrydžių bendrovė teikė identiškas paslaugas Estijai, ir Rusijos žiniasklaida šią istoriją nušvietė taip, lyg Maskva teiktų Talinui humanitarinę pagalbą³⁹ – šitaip buvo sukurta dviguba melagiena, kuri nuslėpė faktinį sandorio šaltinį ir kartu jo išskirtinai komercinį pobūdį.

Lietuvoje taip pat buvo galima pastebėti įdomių pasikeitimų Kinijos oficialiajame naratyve pandemijos klausimu. Vasario viduryje viename didžiausių Lietuvos naujienų portalų buvo paskelbtas ambasadoriaus Sheno komentaras⁴⁰, kuriuo kviesta sveikatos krizės akivaizdoje parodyti abipusį solidarumą ir kaip pavyzdys pateikiama Charbine gyvenančio lietuvio studento vaizdo tinklaraštyje nupasakota asmeninė patirtis karantino metu⁴¹. Vos po dešimties savaičių kitas didelis naujienų portalas paskelbė stulbinantį interviu su ambasadoriumi, kuriame jis teigė, kad nėra jokių įrodymų, jog virusas apskritai kilęs iš Kinijos⁴². Ši iniciatyva buvo ne tik kol kas akivaizdžiausias su pandemija susijusios „vilko karių“ diplo-

matijos⁴³ Lietuvoje pavyzdys, bet ir reakcija į didėjantį Taivano matomumą šalyje (plačiau pastaroji tema atskleidžiama kitame skyriuje žemiau).

Vis dar sunku prognozuoti tokių veiksmų įtaką bendram Kinijos įvaizdžiui Lietuvoje vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu, tačiau būtų logiška tikėtis tolesnio įvaizdžio prastėjimo nuo stebėtinai teigiamo požiūrio į jos įtaką 2019 m. pavasarį (45 % respondentų ją vertino teigiamai, 33 % neigiamai)⁴⁴. Vis dėlto, remiantis 2020 m. viduryje paskelbtu reprezentaciniu Lietuvos visuomenės požiūriu į tarptautinę politiką ir grėsmes tyrimu, iš viso 40 % respondentų buvo neapsisprendę, ar savo santykiuose su Kinija jų šalis turėtų teikti prioritetą ekonominiams interesams prieš nacionalinio saugumo iššūkius (33 % su tokiu teiginiu sutiko, 21 % nesutiko). Tik penktadalis respondentų sutiko, kad Kinijos Europai siunčiamas medicinos priemonės būtų galima laikyti geranoriška pagalba nesiekiant politinių tikslų (32 % su tokiu teiginiu nesutiko, o 38 % buvo neapsisprendę), tačiau iš viso 34 % respondentų įvardijo Kiniją kaip Lietuvai draugišką šalį (26 % ją suvokė kaip nedraugišką, o 40 % buvo neapsisprendę)⁴⁵.

5. Augantis Taivano matomumas Lietuvoje

Paprastai daugiau dėmesio Taivano vaidmens Baltijos šalyse kontekste susilaukia kaimyninė Latvija, kadangi būtent ten yra įsikūrusi vienintelė šios ginčytino tarptautinio statuso salos atstovybė regione⁴⁶. Tačiau ilgą laiką šiuo sudėtingu klausimu su KLR vyravusį *status quo* pastaruoju metu pradėjo keisti būtent Lietuva. 2020 m. balandį, daugiausia reaguodami į Taivano

neįtikėtinai veiksmingą pandemijos suvaldymą ir Lietuvai suteiktą humanitarinę pagalbą⁴⁷, 200 lietuvių politikų ir viešų asmenų nusiuntė šalies Prezidentui Gitanui Nausėdai atvirą laišką ragindami paremti salą jos Pekino inspiruotame ginče su PSO. Prezidentūra atsiskakė remti Taivano narystę šioje organizacijoje⁴⁸, bet tuometinis Lietuvos užsienio reikalų ministras Linas Linkevičius susisieki su pačiu PSO vadovu⁴⁹ ir paprašė bent jau pakviesti salos atstovus į artėjančią Pasaulio sveikatos asamblėją stebėtojų teisėmis. Kaip ir buvo galima tikėtis, Kinija atsisakė net svarstyti tokią galimybę, tačiau birželio 18 d., t. y. praėjus lygiai mėnesiui po asamblėjos ir tą pačią dieną, kai Lietuvos Prezidentas Seime skaitė savo pirmąjį metinį pranešimą apie padėtį valstybėje, tuometinės opozicinės Tėvynės Sąjungos partijos kvietimu toje pačioje tribūnoje Taivano atstovas Baltijos šalyse Andy Chin pasinaudojo proga pakalbėti apie tai, kaip jo gimtinė suvaldė pandemiją⁵⁰. Rūpjuotį paaiškėjo, kad Lietuvos Seimo ir Europos Parlamento narių grupė tapo gausiausia pasirašant bendrą pareiškimą dėl paramos Čekijos Senato pirmininkui Milošui Vystrčilui⁵¹, kurio suplanuotas vizitas į Taivaną sukėlė itin nedraugišką Prahos ginčą su Pekinu⁵².

Rudeniop Taivano klausimas pateko į debatus, susijusius su artėjančiais Seimo rinkimais, kai keletas centro dešinės ir liberalių partijų atstovų ėmė atvirai svarstyti apie vad. „Islandijos momentą“, tokiu būdu apeliuojant į šalyje teigiamas emocijas keliančią istoriją apie šią gana mažą ir tolimą valstybę, kuri pirmoji pripažino Lietuvos nepriklausomybę nuo Sovietų Sąjungos. Neseniai įkurta liberali Laisvės partija į savo

rinkimų programą įtraukė punktą, kuriuo palaikomas Taivano valstybingumas ir nepriklausomybė⁵³. Kai spalį vykusių rinkimų rezultatai lėmė, kad valdžios gijos pereis nuosaikų dešinįjį politinį spektrą atstovaujantioms jėgoms – Tėvynės Sąjungai, Laisvės partijai ir Liberalų sąjūdžiui, – jų tarpusavio koalicijos sutartyje buvo pažadėta, jog naujoji Vyriausybė vykdys „vertėbėmis grįstą užsienio politiką“, pažodžiui nurodant, kad ji „aktyviai pasisakys prieš bet kokius žmogaus teisių ir demokratinių laisvių pažeidimus ir gins kovojančius už laisvę visame pasaulyje – nuo Baltarusijos iki Taivano“⁵⁴.

Visos šios Lietuvos iniciatyvos sukėlė nesunkiai nuspėjamą Kinijos ambasados Vilniuje pyktį, o Taivano užsienio reikalų ministerija „Twitteryje“ išreiškė savo dėkingumą už tokią koalicijos sutartį⁵⁵. Pagaliau, neseniai Lietuvoje šiuo klausimu įvykę *status quo* pokyčiai tapo akivaizdūs ne tik politikoje bei diplomatijoje. Nemažai pasakantis pavyzdys buvo spalio 8 d., t. y. praėjus savaitei po neįprastai ramios žemyninės Kinijos nacionalinės dienos šventės ir likus tik dviem dienoms iki Kinijos Respublikos (t. y. Taivano) nacionalinės dienos, kai maždaug šešiasdešimt žinomų lietuvių visuomenės ir politikos atstovų Vilniaus centre įsteigė Lietuvos – Taivano forumą, kuriuo siekiama plėtoti dvišalius kultūrinius, mokslinius, ekonominius ir politinius ryšius ir remti salos siekius, susijusius su demokratija, žmogaus teisėmis ir savarankiško apsisprendimo teise⁵⁶. Kol kas šios iniciatyvos praktinį darbą vertinti yra per anksti, tačiau pats formatas neabejotinai žymi staigų Taivano švelniosios galios augimą Lietuvoje. Kita vertus, per 2020 m. Pekinas mūsų šalyje

taip pat pasiekė reikšmingų laimėjimų, susijusių su tematiškai plačia švelniosios galios sritimi, tačiau jo įtaka netikėtai išaugo per sportinę veiklą.

6. Kinijos švelniosios galios skverbimasis per sporto pasaulį

2020 m. kinų vaidmuo Lietuvos sporto sfere išryškėjo stebėtinais. Rugsėjo 7 d., praėjus lygiai metams po to, kai nacionalinė krepšinio rinktinė anksti iškrita iš Kinijoje vykusio 2019 m. pasaulio čempionato, Lietuvos krepšinio federacija paskelbė sudariusi rėmimo sutartį su „Huawei“. Įdomu tai, kad federacijos generalinis sekretorius Mindaugas Špokas pats pripažino, jog jo organizacija dvejus metus ieškojo bendradarbiavimo su aštuoniomis didelėmis Kinijos bendrovėmis galimybių⁵⁷. „Huawei“ jau buvo tokia rėmėja be didesnio atgarsio viešojoje erdvėje, kol ankstesnė rėmimo sutartis su ja pasibaigė 2016 m. Šį sykį atrodo, jog bendrovės matomumas bus dar didesnis – jos vardas suteiktas Lietuvos moterų lygai. Nors šių šalių bendradarbiavimas krepšinio srityje turi gana galias šaknis, paprastai viskas vykdavo priešinga kryptimi – kai kurie talentingi Lietuvos žaidėjai ir treneriai turėjo ryškų vaidmenį Kinijos aukščiausioje lygoje ir net tarp vietos gyventojų itin populiarioje jos nacionalinėje komandoje.

Jeigu „Huawei“ neseniai vykdyta rinkodaros kampanija per sporto rėmimą bent jau turėjo precedentą, tai panaši kitos kontroversiškos Kinijos bendrovės veikla pasirodė dar įdomesnė. 2020 m. pradžioje sudaryta rėmimo sutartis su „Hikvision“⁵⁸, stebėjimo įrangos gamintoja, kuri susilaukė JAV valdžios sankcijų už dalyvavimą tebesitęsiančioje saugumo tarnybų baudžiamojoje kampanijoje Sindziange, neabejotinai padėjo vienam iš dviejų stipriausių Lietuvos futbolo klubų, Marijampolės „Sūduvai“, iki pat galo varžytis dėl nacionalinių pirmenybių titulo, nors 2020 m. sezone jo pasiekti ir nepavyko. Nepaisant to, kad Lietuvos futbolas populiariu ir tarptautiniais pasiekimais akivaizdžiai atsilieka nuo krepšinio, reikšmingas jau pats faktas, kad vienas iš pastarųjų Europos nacionalinių čempionatų nugalėtojų savo varžovus priima „Hikvision“ stadione, o jo žaidėjai šios bendrovės logotipą demonstruoja ant savo marškinėlių. Kadangi tokie su švelniosios galios sklaida paprastai siejami veiksmai orientuoti į vidutinį ir ilgąjį laikotarpį, būsima jų nauda Kinijos įvaizdžiui Lietuvoje išlieka neaiški.

Išvados ir rekomendacijos

Iššūkių kupiniais 2020 metais Kinijos ir Lietuvos santykiai pasižymėjo tiek gana nuosekliu kai kurių ankstesnių metų užsienio politikos priemonių ir temų tęstinumu, tiek kokybiškai naujais ir reikšmingais raidos pokyčiais. Kaita, suprantama, pirmiausia siejosi su sveikatos krize, kadangi abi šalys buvo priverstos spręsti savo problemas ir kartu pripažinti šio iššūkio globalų pobūdį. Pažymėtina, kad kova su pandemija pastatė Kiniją į išskirtinę padėtį: tuo pat metu ji buvo suvokiama ir kaip užkrato šaltinis, ir kaip trumpojo (medicinos priemonių tiekimas) bei ilgojo laikotarpio (milžiniškas ankstyviausių epidemiologinių duomenų telkinys) sveikatos krizės sprendimas. Tad nereikėtų stebėtis, kad Kinijos ir Lietuvos santykiai žiemos pabaigoje ir pavasario pradžioje, kai Pekinas kvietė visą pasaulį solidarizuotis, o Vilniui reikėjo greitai gauti asmeninių apsaugos priemonių, išgyveno aiškų, bet trumpą pakilimą.

Tačiau abiejose šalyse pirmajai bangai po truputį nusiūgus vėl atsivėrė senos žaizdos, be to, jas papildė ir keletas naujų. Santykių nuosmukis įsryškėjo, kai Kinija grįžo prie agresyvios vad. „vilko karių“ diplomatijos Lietuvos žiniasklaidoje neigdama viruso kilmę ir šitaip iš esmės nubraukdama „kaukių diplomatijos“ dėka anksčiau galbūt laimėtus teigiamus įvaizdžio taškus. Tuo pat metu Lietuvoje staiga išaugo Taivano matomumas, ir šalis netrukus grįžo prie įprasta tapusios kritikos Pekino vykdomiems žmogaus teisių pažeidimams. Iš kitų kokybiškai naujų raidos pokyčių, nagrinėtų šioje studijoje, ypač išsiskiria du: pašto paslaugų vaidmuo Kinijos ir Lietuvos ekonominiuose santykiuose, kuris tapo aktualus sutrikus tiekimo grandinėms pirmaisiais pandemijos mėnesiais, bei Vilniaus siekis pagaliau išspręsti 5G klausimą vis dėlto neleidžiant kinų bendrovėms dalyvauti šio tinklo plėtroje.

Reikia pripažinti, kad daug Kinijos užsienio politikos aspektų, su kuriais Lietuvai teko susidurti per 2020 m., atspindėjo atitinkamą kitų Vakarų demokratinio pasaulio šalių (tiek tolimų, tiek artimų) patirtį. Atsižvelgiant į akivaizdžiai neigiamą santykių tendenciją 2019-aisiais, atrodo, jog lemtingais Žiurkės metais abi pusės buvo dar

labiau linkusios nusimesti kaukes ir pade-
monstruoti didžiąja dalimi priešingus ilgojo
laikotarpio interesus bei užsienio politikos
principus. Be išskirtinai ekonominių san-
dorių saugumo požiūriu mažiau jautriuose
sektoriuose, tokiuose kaip maisto ir len-
gvoji pramonė, bei su pandemija susijusio
bendradarbiavimo medicinos ir biotechno-
logijų srityje, atrodo, kad 2020 m. pabaigoje
iš anksčiau vyravusios bendros pragmati-
nės darbotvarkės mažai kas tėra likę. Vis
dėlto politiniai išskaičiavimai gali greitai
pasikeisti, ypač jeigu visai ES ir konkrečiai
Lietuvai nepavyks sparčiai atsigauti nuo
pandemijos poveikio tiek epidemiologiniu,
tiek ir ekonominiu požiūriais.

Beveik visos politikos formuotojams skir-
tos rekomendacijos, kurios buvo pateiktos
vasario viduryje išleistame Kinijos įtakos
Lietuvoje tyrime, metų pabaigoje pasirodė
esančios dar aktualesnės, kartu ir atsižvel-
giant į tebesitęsiančią pandemiją. Pati svei-
katos krizė dar labiau išryškino tai, kad abi
šalys fiziškai nėra taip toli viena nuo kitos
ir priklauso sudėtingai tiekimo grandinei,
kuri paprastai prasideda Azijos milžinės
teritorijoje. Deja, Lietuva 2020 m. prarado
daugelį turėtų savo, kaip „vėluojančio veikė-
jo“, pranašumų, kurie buvo būdingi tiek jos
santykiams su Kinija, tiek ir pirmąkart susi-
duriant su virusu.

Pabrėžtina, kad šiuo metu Lietuvai, ko gero,
dar labiau reikės šalto proto, kad nekiltų
rizika šaliai itin svarbiam biologiniam sau-
gumui ir vientisumui daug skausminges-
nės antrosios bangos metu, jeigu nebus
išlaikoma trapi pusiausvyra tarp stabilaus

ir adekvataus komercinio kuniškos kilmės
medicinos priemonių tiekimo poreikio ir
jos nepriklausomos ir vertybėmis grįstos
užsienio politikos. Nepaisant to, kad pa-
grįstai jaučiamas didelis palengvėjimas dėl
įspūdingų draugiškų Vakarų šalių pasieki-
mų kertinėje vakcinų kūrimo srityje, tačiau
Lietuvos dar laukia daug tamsių dienų, kol
skiepai taps visuotinai prieinami. Kitaip ta-
riant, nors 2020 m. toliau vykęs Kinijos sau-
gumizavimas didžiąja dalimi yra supran-
tamas, atsižvelgiant į abiejų šalių ir viso
pasaulio kontekstą, Lietuva negali sau leisti
nematyti realios padėties, bylojančios apie
Azijos milžinės svarbą palaipsnio išėjimo iš
sveikatos krizės procese.

Atitinkamai griežta, bet neįtikėtina veiks-
minga Pekino kova su virusu savo terito-
rijoje automatiškai nereiškia, kad likusios
pasaulio šalys, įskaitant Lietuvą, neturėtų
kreipti dėmesio ne tik į skausmingai Kinijo-
je išmoktas pamokas, bet ir į gerosios prak-
tikos patirtį, įgytą kinams reaguojant į šią
beprecedentę situaciją. Kita vertus, daug
sėkmingesnis sektinas pavyzdys iš tikrųjų
yra Taivanas, mums neabejotinai tinkames-
nis ir dėl savo liberalios demokratinės po-
litinės santvarkos. Tikriausiai aktualiausia
rekomendacija, kurią galėtų pateikti didžioji
Šiaurės Rytų Azijos dalis – Kinija, Japoni-
ja, Pietų Korėja ir Taivanas, – yra pamatinis
pasitikėjimas mokslu ir ekspertinėmis ži-
niomis. Būtų liūdna ir pavojinga, jei Lietuvai
ir Vakarų pasauliui nepavyktų padaryti to,
ką sugebėjo autoritarizmo sąlygomis gyve-
nantys kinai.

Šaltiniai

- ¹ Konstantinas Andrijauskas, 'The Dragon and the Knight: China's Growing Presence in Lithuania'. Vilnius: Rytų Europos studijų centras, 2020 m. vasario 16 d.: https://www.eesc.lt/uploads/news/id1137/v07_Dragon-and-Knight_leidinys_A4.pdf?fbclid=IwAR1OQl6HrZ71BLB0MM_JkY2JDvfYG4Eb4E6yHFHOnzO-bh80H4hh7qpatmdc.
- ² Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas ir Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie LR krašto apsaugos ministerijos, „2019 m. grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas“. Vilnius, 2019: <https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2019/02/2019-Gresmes-internetui-LT.pdf>.
- ³ Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas ir Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie LR krašto apsaugos ministerijos, „2020 m. grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas“. Vilnius, 2020, p. 5 ir 32–34: <https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2020/02/2020-Gresmes-LT.pdf>.
- ⁴ Daniel Hurst, Lily Kuo, Charlotte Graham-McLay, 'Zhenhua data leak: personal details of millions around the world gathered by China tech company'. *The Guardian*, 2020 m. rugsėjo 14 d.: <https://www.theguardian.com/world/2020/sep/14/zhenhua-data-full-list-leak-database-personal-details-millions-china-tech-company>.
- ⁵ Mindaugas Aušra, LRT tyrimų skyrius, LRT.lt, „LRT tyrimas. Kinai daugelį metų rinko duomenis apie Lietuvos pareigūnus, politikus ir jų šeimos narius“. *LRT.lt*, 2020 m. spalio 8 d.: <https://www.lrt.lt/naujienos/lrt-tyrimai/5/1248139/lrt-tyrimas-kinai-daugeli-metu-rinko-duomenis-apie-lietuvas-pareigunus-politikus-ir-ju-seimos-narius>.
- ⁶ Barry Buzan, Ole Wæver, Jaap de Wilde, *Security: a new framework for analysis*. Boulder & London: Lynne Rienner Publishers, 1998, p. 23–26.
- ⁷ Mantas Adomėnas, Gabriėlius Landsbergis, „Lietuvai ateina metas rinktis“. *15min.lt*, 2020 m. birželio 2 d.: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nuomones/mantas-adomenas-gabriėlius-landsbergis-lietuvai-ateina-metas-rinktis-18-1326900>.
- ⁸ Luke Baker, Robin Emmott, 'As China pushes back on virus, Europe wakes to "Wolf Warrior" diplomacy'. *Reuters*, 2020 m. gegužės 14 d.: <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-europe-china-insig-idUSKBN22Q2EZ>.
- ⁹ Ambasadoriaus Christopho Heusgeno pareiškimas 39 šalių vardu Trečiojo komiteto visuotiniuose debatuose. Vokietijos Federacinės Respublikos nuolatinė atstovybė prie Jungtinių Tautų, 2020 m. spalio 6 d.: <https://new-york-un.diplo.de/un-en/news-corner/201006-heusgen-china/2402648>.
- ¹⁰ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, „Dvišalė prekyba su Kinija“. Atnaujinta 2020 m. rugpjūčio 10 d.: <https://urm.lt/default/lt/lietuva-kinija>.
- ¹¹ Ten pat.
- ¹² Roberta Ivašauskaitė, „Ant Kryžių kalno kinų turistai išniekino Honkongą remiančius kryžius: policija pradeda tyrimą, URM lauks rezultatų“. *15min.lt*, 2019 m. gruodžio 29 d.: <https://www.15min.lt/pasaulis-kise-neje/naujiena/per-lietuva-ant-kryziu-kalno-siauliuose-apsilanke-kinu-turistai-ისniekino-protestus-honkonge-remiancius-kryzius-642-1252858>.
- ¹³ LRT.lt, „Prekybos milžinės „Alibaba“ įkūrėjas milijardierius Jackas Ma netikėtai sutiktas Lietuvoje“. *LRT.lt*, 2019 m. liepos 24 d.: <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1081762/prekybos-milzines-alibaba-ikure-jas-milijardierius-jackas-ma-netiketai-sutiktas-lietuvoje>.

- ¹⁴ Erika Alonderytė, BNS, „Lietuvos verslas pradeda jausti koronaviruso pasekmes: mažėja tranzitinių skrydžių, gali strigti siuntos“. *LRT.lt*, 2020 m. vasario 9 d.: <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1141033/lietuvos-verslas-pradeda-jausti-koronaviruso-pasekmes-mazeja-tranzitiniu-skrydziu-gali-strigti-siuntos>.
- ¹⁵ Lietuvos paštas, „Lietuvos paštas taps siuntų iš Kinijos logistikos centru Europoje“. 2019 m. liepos 16 d.: <https://www.post.lt/lt/apie-mus/naujienos/lietuvos-pastas-taps-siuntu-kinijos-logistikos-centru-europoje>.
- ¹⁶ LRT.lt, „Seimas tarė galutinį žodį: naikina lengvatą, taigi už smulkmenas iš Kinijos sumokėsime kiek daugiau“. *LRT.lt*, 2020 m. lapkričio 5 d.: <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1269584/seimas-tare-galutini-zodi-naikina-lengvata-taigi-uz-smulkmenas-is-kinijos-sumokesime-kiek-daugiau>.
- ¹⁷ Lietuvos Respublikos finansų ministerija, „Finansų ministras Vilius Šapoka: Lietuva siekia tapti Kinijos finansinių paslaugų vartais į Europą“. 2018 m. liepos 8 d.: <https://finmin.lrv.lt/lt/naujienos/finansu-ministras-vilius-sapoka-lietuva-siekia-tapti-kinijos-finansiniu-paslaugu-vartais-i-europa>.
- ¹⁸ Lietuvos Respublikos Prezidentės spaudos tarnyba, „Kinijoje Lietuva pristatoma kaip Europos fintech centras“. 2018 m. lapkričio 6 d.: <https://www.lrp.lt/lt/kinijoje-lietuva-pristatoma-kaip-europos-fintech-centras/31280>.
- ¹⁹ Findexable, „2020 m. pasaulinis finansinių technologijų indeksas“. 2019 m. gruodis, p. 26: https://findexable.com/wp-content/uploads/2019/12/Findexable_Global-Fintech-Rankings-2020exSFA.pdf.
- ²⁰ Lietuvos Respublikos finansų ministerija, „Lietuvoje kuriamas Vidurio ir Rytų Europos šalių bei Kinijos (17+1) bendradarbiavimo formato FinTech koordinatorių tinklas“. 2019 m. lapkričio 27 d.: <https://finmin.lrv.lt/lt/naujienos/lietuvoje-kuriamas-vidurio-ir-rytu-europos-saliu-bei-kinijos-17-1-bendradarbiavimo-formato-fintech-koordinatoriu-tinklas>.
- ²¹ Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas ir Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie LR krašto apsaugos ministerijos, „2018 m. grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas“. Vilnius, 2018 m., p. 49: <https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2018/03/LTU.pdf>.
- ²² „2020 m. grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas“, p. 5.
- ²³ Holger Roonemaa, Mari Eesmaa (*Postimees*), Inese Liepiņa, Sabīne Bērziņa (*Re:Baltica*), Naglis Navakas (*Verslo žinios*), „Kinija Baltijos šalyse (II): supergalių mūšyje vejami 5G tinklai“. *Verslo žinios*, 2019 m. rugsėjo 5 d.: <https://www.vz.lt/technologijos-mokslas/2019/09/05/kinija-baltijos-salyse-ii-supergaliu-musyje-vejami-5g-tinklai&eM5ny>.
- ²⁴ Maya Guzdar, Tomas Jermalavičius, 'Between the Chinese dragon and the American eagle: 5G development in the Baltic states'. Tarptautinio gynybos ir saugumo centro suvestinė, Talinas, 2020 m. rugpjūtis (4): https://icds.ee/wp-content/uploads/2020/08/ICDS-Brief_Between-the-Chinese-Dragon-and-American-Eagle-5G-development-in-the-Baltic-states_August-2020.pdf.
- ²⁵ JAV Valstybės departamentas, „Jungtinių Valstijų ir Lietuvos Respublikos susitarimo memorandumas dėl 5G saugumo“. 2020 m. rugsėjo 17 d.: <https://www.state.gov/united-states-republic-of-lithuania-memorandum-of-understanding-on-5g-security/>.
- ²⁶ Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymas, priimtas 2002 m. spalio 10 d., paskutinį kartą pakeistas 2018 m. sausio 12 d.: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legai/Act/lt/TAD/ad3c7f72fcdb11e796a2c6c63add27e9>.
- ²⁷ Telia Lietuva, „Telia“ Lietuvoje jungia 5G ryšį“. 2020 m. lapkričio 10 d.: <https://www.telia.lt/pranesimai-spauddai/-telia-lietuvoje-jungia-5g-rysi>.
- ²⁸ Lukrecijus Tubys, „Kinijos ambasada Lietuvoje įsitraukia į koronaviruso medžioklę“. *15min.lt*, 2020 m. sausio 30 d.: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/kinijos-ambasada-lietuvoje-isisraukia-i-koronaviruso-medziokle-56-1268508>.

- ²⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „Susitikime su Kinijos ambasadoriumi aptarti prevenciniai veiksmai dėl naujojo koronaviruso“. *Mano Vyriausybė*, 2020 m. vasario 3 d.: <https://lrv.lt/lt/naujienos/susitikime-su-kinijos-ambasadoriumi-aptarti-prevenciniai-veiksmai-del-naujojo-koronaviruso>.
- ³⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, „Lietuva teiks humanitarinę pagalbą Kinijai“. *Mano Vyriausybė*, 2020 m. vasario 26 d.: <https://lrv.lt/lt/naujienos/lietuva-teiks-humanitarine-pagalba-kinijai>.
- ³¹ LRT.lt, „Ministerija pavišino pirkinų sąrašą – Lietuvą pasieks 2 mln. respiratorių, beveik 6 mln. Veido kaukių“. 2020 m. kovo 20 d.: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1153470/ministerija-paviesino-pirkinu-sarasa-lietuva-pasieks-2-mln-respiratoriu-beveik-6-mln-veido-kaukiu>.
- ³² BNS, „Dėl artimų G. Žiemelio ryšių su Rusija „Avia Solutions Group“ neleista kurtis Zoknių oro uoste“. *15min.lt*, 2015 m. sausio 22 d.: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/del-artimu-santykiu-su-rusija-g-ziemelio-avia-solutions-group-neleista-kurtis-zokniu-oro-uoste-56-480369>; taip pat Jurga Bakaitė, LRT.lt, „LRT Faktai. Ką Vilniuje veikia Prigožino lėktuvas ir ar tai gali sukelti problemų Lietuvai?“ *LRT.lt*, 2020 m. vasario 13 d.: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1142366/lrt-faktai-ka-vilniuje-veikia-prigozino-lektuvas-ir-ar-tai-gali-sukelti-problemu-lietuvai>.
- ³³ Avia Solutions Group, ‘BAA Training and HNCA Opens a Brand New Aviation Training Centre in China’. 2020 m. birželio 16 d.: <https://aviasg.com/en/media/our-news/industry-insights/baa-training-and-hnca-opens-a-brand-new-aviation-training-centre-in-china>.
- ³⁴ Vaidotas Beniušis, BNS, „Lietuvą pasieks humanitarinės pagalbos siunta: apsauginės kaukės ir pirštinės iš Kinijos“. *15min.lt*, 2020 m. kovo 19 d.: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/lietuva-pasieks-humanitarines-pagalbos-siunta-apsaugines-kaukes-ir-pirstines-is-kinijos-56-1292308>.
- ³⁵ Andrijauskas, 2020, p. 16.
- ³⁶ Violeta Grigaliūnaitė, „Po medikų kritikos ministerija pripažino, kad dalį iš Kinijos atgabentų respiratorių teks pakeisti“. *15min.lt*, 2020 m. balandžio 2 d.: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/prof-d-characiejus-ragina-tikrinti-respiratoriu-medikams-kokybe-nyderlandai-jau-turejo-problemu-56-1298654>.
- ³⁷ Mindaugas Aušra, LRT tyrimų skyrius, LRT.lt, „LRT tyrimas. Kare dėl kaukių įmanoma viskas: brukamas niekalas ir falsifikuojami dokumentai“. *LRT.lt*, 2020 m. balandžio 14 d.: <https://www.lrt.lt/naujienos/lrt-tyrimai/5/1163005/lrt-tyrimas-kare-del-kaukiu-imanoma-viskas-brukamas-niekalas-ir-falsifikuojami-dokumentai>.
- ³⁸ Marius Laurinavičius, „Lietuvos vyriausybė: su Rusija ir Kinija – prieš Vakarų sąjungininkus“. *LRT.lt*, 2020 m. kovo 30 d.: <https://www.lrt.lt/naujienos/nuomones/3/1156426/marius-laurinavicius-lietuvos-vyriausye-su-rusija-ir-kinija-pries-vakaru-sajungininkus>.
- ³⁹ *Estonian World*, ‘The Kremlin claims the Estonian purchase of protective gear was Russian humanitarian aid’. 2020 m. balandžio 8 d.: <https://estonianworld.com/security/the-kremlin-claims-the-estonian-purchase-of-protective-gear-was-russian-humanitarian-aid/>.
- ⁴⁰ Kinijos Liaudies Respublikos ambasadorius Shen Zhifei, „Reiškiu pagarbą Pauliui ir visiems jo bendražygiams“. *Lrytas.lt*, 2020 m. vasario 18 d.: <https://www.lrytas.lt/pasaulis/ivykiai/2020/02/18/news/reiskiu-pagarba-pauliui-ir-visiems-jo-bendrazygiams-13690979/>.
- ⁴¹ Paulius Ivanovas, ‘Corona virus: European guy totally isolated in China’. *YouTube.com*, 2020 m. vasario 3 d.: <https://www.youtube.com/watch?v=bXiTHlou3oc>.
- ⁴² Vaidas Saldžiūnas, „Kinijos ambasadorius Lietuvoje: virusas kilo ne pas mus“. *Delfi.lt*, 2020 m. balandžio 29 d.: <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/kinijos-ambasadorius-lietuvoje-virusas-kilo-ne-pas-mus.d?id=84158423>.
- ⁴³ Iš nepaprasto populiarumo sulaukusio kinų vaidybinio filmo kilusi sąvoka, skirta apibūdinti pastaraisiais metais išryškėjusią pabrėžtinai kategorišką ir vietomis net agresyvią KLR diplomatų pasaulyje retoriką ir praktiką.

- ⁴⁴ Laura Silver, Kat Devlin, Christine Huang, 'People around the globe are divided in their opinion of China'. Pew Research Center, 2019 m. gruodžio 5 d.: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/09/30/people-around-theglobe-are-divided-in-their-opinions-of-china/>.
- ⁴⁵ Linas Kojala (red.), „Geopolitikos ir tarptautinės politikos bei grėsmių suvokimo tyrimas“. Vilnius: Rytų Europos studijų centras, 2020 m. liepa, p. 37–39: <https://www.eesc.lt/wp-content/uploads/2020/07/RESC-tyrimas.pdf>.
- ⁴⁶ Taipėjaus misija Latvijos Respublikoje: https://www.roc-taiwan.org/lv_en/index.html.
- ⁴⁷ LRT.lt, „Taivanas skyrė paramą Lietuvai kovoje su koronavirusu – šalį pasieks 100 tūkst. medicininių kaukių“. 2020 m. balandžio 9 d.: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1161812/taivanas-skyre-parama-lietuvoje-su-koronavirusu-sali-pasieks-100-tukst-medicininiu-kaukiu>.
- ⁴⁸ LRT.lt, Vaidotas Beniušis, BNS, „Patarėjas: Nausėda remia praktinį bendradarbiavimą su Taivanu, bet ne narystę PSO“. *LRT.lt*, 2020 m. balandžio 22 d.: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1165900/patarejas-nauseda-remia-praktini-bendradarbiavima-su-taivanu-bet-ne-naryste-psy>.
- ⁴⁹ Vaidotas Beniušis, „L. Linkevičius paragino PSO pakviesti Taivaną į tarptautinę asamblėją“. *15min.lt*, 2020 m. gegužės 13 d.: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/l-linkevicius-paragino-psy-pakviesiti-taivana-i-tarptautine-asambleja-56-1317466>.
- ⁵⁰ Jūratė Skėrytė, BNS, „Po Taipėjaus atstovo kalbos Seime Kinijos ambasadorius paprašė Lietuvos paaiškinimų“. *15min.lt*, 2020 m. birželio 22 d.: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/po-taipejaus-atstovo-kalbos-seime-kinijos-ambasadorius-paprasy-lietuvos-paaiskinimu-56-1336934>.
- ⁵¹ Miriam Lexmann, 'Political leaders express solidarity with Czech Senate President Miloš Vystrčil in connection to his official visit to Taiwan'. 2020 m. rugpjūčio 25 d.: <https://lexmann.eu/political-leaders-express-solidarity-with-czech-senate-president-milos-vystrcil-in-connection-to-his-official-visit-to-taiwan/>.
- ⁵² Matej Šimalčík, Richard Q Turcsányi, 'How will China respond to the Czech Senate President's visit to Taiwan?' *China Observers in Central and Eastern Europe*, 2020 m. rugsėjo 10 d.: <https://chinaobservers.eu/how-will-china-respond-to-the-czech-senate-presidents-visit-to-taiwan/>.
- ⁵³ Laisvės partija, „Laisvės partijos 2020 metų Seimo rinkimų programa: pasiūlymai Lietuvos proveriui“, p. 138: <https://www.laisvespartija.lt/wp-content/uploads/2020/06/Laisv%C4%97s-partijos-2020-m.-Seimo-rinkim%C5%B3-programa.pdf>.
- ⁵⁴ Modesta Gaučaitė-Znutienė, LRT.lt, „Paskelbta koalicijos programa: kai kurie klausimai nesulaukė visų trijų partnerių palaikymo“. *LRT.lt*, 2020 m. lapkričio 5 d.: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1270190/paskelbta-koalicijos-programa-kai-kurie-klausimai-nesulauke-visu-triju-partneriu-palaikymo>.
- ⁵⁵ Kinijos Respublikos (Taivano) užsienio reikalų ministerija, *Twitter*, 2020 m. lapkričio 10 d.: https://twitter.com/MOFA_Taiwan/status/1325975829365485574.
- ⁵⁶ BNS, „Vilniuje įkurtas Lietuvos – Taivano forumas“. *15min.lt*, 2020 m. spalio 9 d.: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/vilniuje-ikurtas-lietuvos-taivano-forumas-56-1389622>.
- ⁵⁷ Jurga Bakaitė, LRT.lt, „Lietuvos krepšininkai puošis „Huawei“ logotipu“. *LRT.lt*, 2020 m. rugsėjo 9 d.: <https://www.lrt.lt/naujienos/sportas/10/1228428/lietuvos-krepšininkai-puosis-huawei-logotipu-apzvalginkai-vadina-tai-tarptautiniu-skandalu>.
- ⁵⁸ Rokas Skurdauskas, LRT.lt, „Pinigai nekvepia: „Sūduvos“ stadionui – uigūrus Kinijoje engiančios bendrovės vardas“. *LRT.lt*, 2020 m. sausio 14 d.: <https://www.lrt.lt/naujienos/sportas/10/1133345/pinigai-nekvepia-suduvos-stadionui-uigurus-kinijoje-engiancios-imones-vardas>.

Eastern Europe Studies Centre